

Székely János: *A mítosz értelme*. Esszék. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest. 1985. 203.

Székely János új könyve még egyszer igazolja írójának eddig is közismert fogékonyságát a bölcséleti s ezen belül az erkölcsi kérdések iránt. Az író ezirányú érdeklődésének fokozódása — saját bevallása szerint — együtt járt a költészet hatékonyságába és létjogosultságába vetett hitének megrendülésével. Éppen ezért az utóbbi időben próza- és drámairóként is értékes művekkel jelentkező Székely János életművének ismerőit nem lepheti meg különösebben új kötetének műfaji megjelölése: Montaigne óta az esszé hagyományosan a töprengő, nyugtalan, kérdéseikre választ kereső gondolkodók műfaja.

A jelen kötet legtöbb írása a hetvenes és nyolcvanas években keletkezett, de az író foglalkoztató kérdések korántsem újkeletűek. „Filozófusnak készültem valamikor, magát a világot akartam megérteni, ezt véltem a legmagasabbrendű emberi feladatnak“ (109) — írja az író a több mint négy évtizedet felölelő Feljegyzések erről-arról c. írását bevezető, még 1956-ban papírra vetett bevezetőjében.

A kötet központi magvát kétségtelenül ez a Pascal-i minta szerint egybeszerkesztett írás képezi: rövid „feljegyzések, észrevételek, töredékek“ a filozófia alapkérdéseiről és fogalmairól, a művészetről, történelemlről, erkölcsről és kultúráról.

Előzékeny és udvarias gondolkodóval köt ismeretséget e reflexiók által az, aki a könyvet a kezébe veszi: Székely János egy pillanatig sem tartja magát csálhatatlannak, nem vonja kétségbe az olvasóban esetlegesen felmerülő különvélemény lehetőségét, mi több, őszintén megosztott kétségeivel egyenesen arra törekszik, hogy vitára késztesse, a kérdések önálló továbbgondolására. Rövid, axiomatikus tömörségű fejtegetései és eszme-futtatásai a személyesség varázsát árasztják, azt a meleg, gyakran iróniával leplezett érdeklődést és aggodást, mellyel az író az ember sorsa és jövője iránt viseltetik.

A kötet másik jelentős vonulatát a visszaemlékezések és alkalmi megnyilvánulások képezik. A bevezető írásokban a szerző gyermekkorának, emberi eszmélésének és pályakezdésének meghatározó élményeit eleveníti fel és elemzi, családjáról és nevelőiről emlékezik meg. A kötetzáró rövid vázlatokban elődök és kortársak portréját vázolja föl, így ezekben az írásokban Arany János és Babits Mihály mellett Gaál Gábor, Szervátiusz Jenő, Szilágyi Domokos, Nagy Pál, Schuller Rudolf neve bukkan fel a személyes találkozásokot felvillantó rövid visszaemlékezésekben.

A kötet címadó írása nem véletlenül megkülönböztetett jelentőségű. A mítosz értelme című esszé az író két, közismert mítosz fogalmi elemzésére tett kísérletét tartalmazza. „A mítosz nyelve, amelyen hozzánk is szólhat: az értelmezés“ — ez a motto áll írása előtt, és az író mélyen meg is van győződve arról, hogy a mítosz nemcsak feltételesen hordozhat aktuális mondanivalót, üzenetet: ez biztosan benne rejlik, csupán felszínre kell hozni.

Az író első kísérlete a *Cantata profana* szövegének értelmezésére irányul. A Bartók által feldolgozott népi kolindaszöveg mítikus cselekményében — véli az író — az a pillanat rögződött, amikor történelmünk folyamán „embervoltunk eredendő meghasonlottsága tudatosul, amikor az ember rádöbben: jobb lett volna állatnak maradnia“. (65). A fiúk szarvassá változása lázadás: az őállapotba visszakívánczó ember tiltakozása az őt mintegy akarata ellenére bekebelező társadalmi lét ellen (64). Az író szerint ez a mítosz egyik lehetséges értelmezése. Erre az ősi mítikus magra azonban ráépült egy újabbkori drámai helyzet, amely a múlt század és e századelő paraszti világában végbement tudati szakadásról ad hírt. Ez a szakadás azért következik be az apa és fiai, a nemzedékek között, mert szükségessé vált egy új életformára való áttérés tudati elfogadása is. Az öregapó egy archaikus életformára, a vadászatra neveli fiait, akik ennek következtében utat tévesztenek, valóságos „szakmai torzulást“ szenvednek, elvadulnak, „elszarvasulnak“ (66). Ez a változás önkéntelen és végzetes: ha akarnának se térhetnének vissza az emberi világba, hiába hívja vissza őket édesapjuk.

Míg az első értelmezésben a fiúk szarvassá változása dacos lázadás és önkéntes, szabad akaratból történik, a második értelmezésben kényszer, végzetesség váltja ki. Két értelmezéssel rendelkezünk tehát: az első esetben a fiúk lázadók, a második esetben áldozatok. Össze lehet-e egyeztetni e két értelmezést? — ez a kérdés csak azért nem fogalmazódik meg az olvasóban, mert az író hamar bevallja: a szakmabeliek előtt eddig se volt titok, hogy két különböző szöveg értelmezését végezte el, ugyanis Bartók a népi kolindaszövegbe egy eredetileg abban nem szereplő motívumot iktatott be. A bartóki változatban, amely érdekes módon archaikusabbnak tűnik, az állati és emberi világot jelképesen egy híd köti össze: ez a híd biztosítja az átjárást a két világ között, teszi lehetővé valamelyik elhagyását vagy az abba való visszatérését. Ezt a motívumot a második értelmezés tárgya, a népi szöveg nem ismeri. Bartók e motívum közbeiktatásával — állapítja meg Székely János — „a népi sorstragédiát romantikus utópiává hangolta át“ (71) s ezzel zsenialitását bizonyítja: a népi szöveg pedagógikus nemzedékdrámájából egy céljának sokkal megfelelőbb, mélyértelmű romantikus-utópiáig jut el, mítoszt teremt, illetve — ez a lehetőség sincs kizárva — talán csak rekonstruál. Ha a két értelmezést szembesítjük — véli a szerző — talán Bartókhoz, századunk e nagy alkotójához is közelebb jutunk. A maga „laikusnak“ nevezett gondolataival lényegében erre akart figyelmeztetni: a bartóki életmű fogalmi dekódolása olyan feladat, amelyet ha valaki elvégezne „értelmes dologt cselekedne“ (73).

A másik mítosz, amelyet Székely János értelmezése tárgyául választ, Enkidu mítosza, „az emberfaj legrégebb fennmaradt története.“

Az író figyelmét az erkölcs érvényességére vonatkozó kétségei fordították a mítosz felé, amelyeknek azért tulajdonít megkülönböztetett

jelentőséget, mert szerinte teljes világképet nyújt. Az etika alapvető kérdését: van-e obiektív alapja az erkölcsnek vagy sem (tudományos tényekből levezethető vagy metafizikai gyökerű) a kereszténység válsága tette ismét nyitottá s ezzel valójában az erkölcs új meghatározása is szükségessé vált. E kérdés az író belső világában is korán felmerült, ifjúkori vizsgálódásai alapján az erkölcsöt úgy határozta meg, mint a hatalmi harc manipulatív eszközét. Ezzel valójában kétségbe vonta az erkölcs érvényességét: az ember bármit megtehet, amit akar és amihez hathatós eszközökkel rendelkezik „... felfedeztem kamaszkoromban, hogy erkölcs pedig nincs. Nincs, sohasem volt, sohasem lesz, kár is beszélni róla. Meghalt az Isten, tehát meghalt az erkölcs; visszamenőleg is érvényét veszítette; nincsen, mert nincs aki megparancsolja.“ (74)

Az immár felnőttben Enkidu mítosza teszi ismét nyitottá a kérdést, a vele való találkozás tudatosítja benne, hogy az az álláspont, amely az erkölcs történelmiségét és viszonylagosságát, obiektív érvénytelenségét képviseli, s amely mint az egyház hatalmi funkciója ellen irányuló fegyver hatásos is volt, továbbgondolandó: veszélyes álláspontnak bizonyulhat a mai ember számára! Az erkölcs érvényességének kérdését nem lehet csak egyház-ideológiai álláspontokról eldönteni, az erkölcs nem keresztény találmány, a kultúra őshagyománya is magában hordoz és felvet erkölcsi kérdéseket. Az emancipáció kettős fegyver a mai ember életében: egyrészt felszabadít minden külső tekintély hatalma alól s ezáltal megnyitja az erkölcsi felszabadulás útját, másrészt azonban meggyengíti a lelkiismeret működését, megzavarja azt és az erkölcsi lazaság veszélyes állapotába juttatja. Ez a válság jól tükröződik a jelenkor erkölcsi köztudatában. A létfontosságúnak tartott erkölcsi parancsok, tiltások (pl. ne ölj!) érvényességét senki sem vitatja, illetőleg csak szélsőséges esetekben került sor tagadásukra, sok erkölcsi érték és tiltás azonban háttérbe szorult, az emancipált ember nem látja be fontosságukat.

Az erkölcs érvényességére keresve a választ, az író, Enkidu mítosza kapcsán, a tisztaság értékével foglalkozik, a „légy tiszta!“ erkölcsi intelmét veti vizsgálat alá és érdekes következtetésekre jut. Túlhaladt-e a tisztaság, a nemi ártatlanság, a szüzesség kívánalma ma, amikor a magát felszabadultnak érző ember a nemi ösztön időleges elfojtását is egyértelműen rossznak tartja, a neurózissal, a betegséggel és szabadságának korlátozásával azonosítja? Az író válasza e kérdésre a mítosz elemzése, Enkidu története épp ennek az értéknek az elvesztéséről és következményeiről számol be. Enkidu az öntudatlanság állapotában, az erkölcsi ártatlanságban élő természeti embert személyesíti meg. Nem ismeri a nemiséget: közössége a természettel megbonthatatlan és ezért ő maga is sebezhetetlen, eredményesen száll szembe az általa gondozott és irányított vadakat fenyegető vadással, a civilizáció, a társadalmi szféra jelképével. (Érdekes hasonlattal az író a bibliai „jó pásztor“ elnevezést alkalmazza Enkidura. Egyébként a bibliai teremtetéstörténet magától kínálja és az író következetesen végig is viszi gondolatmenetét az Enkidu — Ádám párhuzamot.)

Enkidu ártalmatlanná tétele létfontosságúvá válik a vadász számára, éppen ezért, apja bölcs tanácsára, egy Uruk városbeli templomi prostituált segítségével Enkidut elcsábíttatja. Az erkölcsi ártatlanságban élő természeti ember a nemiség megismerésével kiközösíti magát a termé-

szet világából: ha életben akar maradni kénytelen Uruk városába menni, s mivel természeti környezetében kiszolgáltatott, elfogadni a civilizációt. Enkidu szocializálódik, ezzel azonban elveszti autonómiáját: szolgává lesz, a városban dúló hatalmi harc öntudatlan és irányított eszközevé. Előbb Gilgames, a társadalmi ember ellenfele, majd eldöntetlen (mert eldönthetetlen) megütközésük után barátja, kiegészítője és segítőtársa. Az Enkidu állapotában végbement változás (lásd Ádám és Éva történetét is) az író szerint a következő, jelentésgazdag logikai séma szerint ment végbe: „Aki elveszti ártatlanságát, az hontalanná lesz a természetben (a haláltudat szférájába kerül). Aki hontalan a természetben, az emberileg már függő. Aki függő, az csábítható. Aki csábítható, az manipulálható, természetesen (...) A logikai sor rövidre zárva a következő: az ártatlanság elvesztése végső soron alattvalóvá teszi az embert.“ (88)

A mítosz, következményeit vizsgálva, most már világos feleletet ad arra a kérdésre, értéket kell-e látnunk a tisztaságban, az erkölcsi ártatlanságban? Az író egyértelműen fogalmazza meg a választ: „Azért érték és eszmény a tisztaság, mert az ártatlan ember nem függő, nem csábítható, nem manipulálható, nem büntudatos, nem zsarolható (és így tovább: nem és nem a végtelenségig) — egyszóval elegendő magának, szabad és magába zárt. Aki tiszta, az kívül esik a félelem, a halál, az erkölcs szféráján. Otthon van a világban, akár az állat vagy a gyermek.“ (90) Ezzel a felelettel, az író így érzi legalábbis, közelebb került a kiinduló kérdéshez: hol kezdődik és hol ér véget, mi valójában az erkölcs? Meghatározása: „Az erkölcs a tudatos lét logikus következménye. Akkor válunk erkölcsi lényekké (emberekké), amikor egyébként közömbös cselekedeteinkben felismerjük a bűn-mozzanatot.“ (90)

Az író tudatában van annak, hogy ezzel a meghatározással egy paradoxont állított fel: ha az erkölcs a nemiség, ártatlanság elvesztése — haláltudat — félelem — kiszolgáltatottság, hatalmi alávetettség — bűn logikai sorrendjében válik meghatározhatóvá, elmondhatjuk: „a bűn tudata bünt generál, a bűn erkölcsöt generál, az erkölcs megint büntudatot.“ (90) Bűnünk a büntudat — állítja Székely János, és ez a paradoxon nembeli sajátosságunkban, a tudatos emberi létben gyökerezik. A tisztaság, mint erkölcsi eszmény, ezek szerint nem más, mint védelem, azt célozza, hogy az embert megóvja a bűnössé válástól. A tisztaság, íme, erkölcs-ellenes: „a tisztaság: az erkölcsi világ önfelszámolási kísérlete a büntelenségben; az a páratlanul különös erkölcsi eszmény, amely épp az erkölcs köréből igyekszik kivonni az embert.“ (91)

A paradoxon ezzel talán még inkább feloldhatatlanná vált és az író érzi, tudja, hogy nem maradhat így: fel kell oldani és nem az elméleti spekulációk szintjén, e kérdésre adandó felelet az életünket magát jelenti. A paradoxon feloldása elődázhatatlan, és a mai ember is érzi ezt: Enkidu, az erkölcs előtti ember, ártatlanságában és boldog egyensúlyban élt, az emancipálódó ember is erre törekszik. A történelmi jelenkor, a felvilágosodás óta, az emancipáció jegyében zajlik: az etika (?) a hagyományos értékrend relativitását, történelmiségét és ezekből folyó érvénytelenségét kimutatva a büntudat megszüntetésére tör. Sikerral teszi-e ezt? A válasz nemleges. A büntudat megszüntetése az erkölcs tagadása által nem járt sikerrel, nem is járhat sikerrel. „Az emancipált ember nem gátolt, nem büntudatos; léte roppant hasonló az áhított állati léthez; az emancipált ember szintén szabad. Az emancipáció eszerint leg-

ősibb ábrándjainkat váltotta valóra: visszavitt mindket a Paradicsomba.“ (94) Enkidu „rekonstruálása“ mégsem sikerült: az ő bűntelensége erkölcs-előtti még, az emancipált emberé pedig erkölcs-utáni. Az új ember, a kísérlet eredménye, az erkölcs nélküli ember: szabadsága, erkölcsi autonómiája nem a lelkiismeretével egyensúlyban élő, hanem a lelkiismeretétől megfosztott emberé. Az erkölcs, „a pozitív érték- és eszményrendszer, amely mintegy kitölti az emberi bensőséget“ (95) hiánya, az „erkölcsi felszabadulás“, kifosztotta, elszemélytelenítette és kiszolgáltatta az embert. Nem sikerült a paradoxon feloldása: „Az emancipáció a modern ipari civilizáció kultúrellenes erkölcsstana, a kulturálisan felbomlott emberközösség morális csódtömege — nagyon vannak vagy becsapottnak kell lennie annak, aki ebben még kételkedik.“ (95)

Ez az író végkövetkeztetése, és mégsem ez: nem mondhat le, mint ahogy mi sem mondhatunk le a paradoxon feloldásának más lehetőségéről. Egész kísérlete azt szolgálja, hogy a tisztaság, az erkölcsi ártatlanság értékét a maga fontosságában tudatosítsa. Kategorikusan teszi ezt: „a tisztaság fontos — ha ugyan nem éppen a legfontosabb — emberi érték“ (96). Ezzel az erkölcs meghatározásában is előbbre jut. Az erkölcs nemcsak a tudatos emberi lét logikus következménye, az emberfaj belső érdekvédelme is, embervoltunkból fakadó tudati szabályozója életünknek (96). Az erkölcs „már a kezdet kezdetén is érvényben volt; szerves és elidegeníthetetlen része mindenkori értékrendünknek. Mivelhogy magából a «condition humaine»-ből következik.“ (94) A tisztaság örök erkölcsi eszménye mellett ezt a következtetést és eligazítást, el nem évülő figyelmeztetést fedezi fel Székely János Enkidu mítoszában. Az erkölcs embervoltunk velejárója: „Az ember attól ember, hogy tudata, kultúrája, erkölce van.“ (96).

Székely János mítosz-értelmezésével vitába lehet(ne) szállni, végkövetkeztetésével azonban, amelyben ifjúkori állásfoglalását korigálja, mindenképpen egyetérthetünk: „Nem az erkölcs a manipuláció igazi eszköze, hanem éppen az erkölcs hiánya. Az erkölcs éppenséggel nem eszköze, hanem egyetlen ellenszere a manipulatív hatalmi stratégiáknak. S kiváltképpen ez az ominózus tisztaság eszmény...“ (96) Legfőbb egyetértésünk és közösségünk az íróval pedig abban az aggodalomban, felelősségben és szeretetben van, amellyel ő Enkidu sorsát szívügyének tekinti.

Szász Ferenc

KERESZTÉNY MAGVETŐ

1984. évi (90. évfolyam) tartalomjegyzéke

SZERKESZTŐSÉGI CIKKEK

December 30	185
Évforduló köszöntése	122
Felhívás a világ valamennyi keresztény egyházához és szervezetéhez, a világvallásokhoz és minden jóakarató emberhez	59
Kovács Lajos dr.: Boldog új évet!	1
Megújult életünk négy évtizede	121
A romániai vallásfelekezetek leszerelési és békegyűlése	53
A Szocialista Demokrácia és Egység Frontja Országos Tanácsának plenáris ülése	60
A Szocialista Demokrácia és Egység Frontja Szervezete Központi Bizottságának plenáris ülése	62
Történelmi határkövek	3

ELŐADÁSOK, TANULMÁNYOK

Bodor András dr.: Tibet és Kőrösi Csoma Sándor	17
Dávid István: A kolozsvári unitárius templom orgonájának története	95
Erdő János dr.: Vallás és ember-szolgálat	126
Gálffy Zoltán dr.: Zwingli Ulrich születésének 500 éves évfordulója	138
Gellérd Imre: A prédikáció célkitűzése	199
Gündisch, Gustav: Adalék Jacobus Palaeologus erdélyi tartózkodásához	213
Kathona Géza dr.: Az 1571 februárjában tartott állítólagos harmadik gyulafehérvári hitvita és a patrosz-theosz-tan	207
Kállay Ernő dr.: Beszéljünk róla	5
Kovács István: A szabad idő, mint az önképzés lehetősége a lelkész életében	86
Kovács Lajos dr.: Evangéliumi szeretetszolgálatunk egy évi mérlege	187
Péterffy Gyula: Orbán Balázs alapítványa	219
Simén Domokos életirata	73
Simén Domokos: Adalékok az ádamosi egyházközség történetéhez	222
Szabó Árpád dr.: Az IARF 25. kongresszusa	155

Szabó Dezső: A kolozsvári unitárius templom kriptája	24
Szász Ferenc: Szempontok a halál értelmezéséhez a 19. és 20. század unitárius prédikáció-irodalmunk tükrében	144
Varga Béla dr.: Az unitárius vallás alapfogalmairól	63
A kongresszus nyilatkozata [IARF]	134

SZÓSZÉK — ŪRASZTALA

Bálint Ferenc: A lélek világosságával	231
Csongvai Attila: Méltó lenni Jézus emlékéhez	229
Fazakas Endre: Minden dolgokat szeretetben menjen végbe	227
Gellérd Imre: A hit	162
A keresztény közösség	170, 171
A nagy vacsora	168, 169
Istenben élünk	163
Őnismeret	164
Türelem	165, 167
Jakab Dénes: A második mér föld	30
Katona Dénes: Az egyenjogúság nevében	104
Kászoni József: Szeresd embertársadat	102
Kedei Mózes: Kiöntöm lelkemet	100
Az akarat győzelme	101
Keresztes Sándor: Sokoldalú értéktermesztés	235
Kiss Károly: A ma parancsa: szolgáltató élet	173
Kovács Lajos dr.: Az evangélium hirdetésének állandó időszerűsége	225
Nagy Endre: Bízatok	236
Rezi Elek: Az evangélium szeretete	175
Szász Ferenc: Aki a gyepűt elhányja	39
Aki az ekeszarvára veti kezét	238
Atyám, a te kezidbe teszem le az én lelkemet	106
Eloszták az ő ruháit	110
Emlékezzetek	240
„Ideje van a nevetésnek“	42
„Imhol vagyok én, küldj el engemet!“	44
Meglátogatni az árvákat	32
Ne szégyenüljek meg soha	242
Ne vess el engem	37
Szegény özvegy két fillére	34
Török Aron: A szeretet épít	233

EGYHÁZI ÉLET ÉS HÍREK

A Lutheránus Világszövetség VII. naggyűlése	178	Pap László gyak. segédlelkész kinevezése Bözödkörispatakra	248
A Protestáns Teológiai Intézet doktori tanfolyama	47	Pálfi Dénes gyak. segédlelkész kinevezése Brassóba	248
A segesvári egyházközség 100 éves Alultápláltság és járványok a harmadik világ országaiban	116	Pályázathirdetés egyházi beszédre	248
Az Amerikai Unitárius Univerzalista Egyház könyvkiadó intézete	48	Plámádealá, Antonie erdélyi ortodox metropolita megválasztása az Egyházak Világtanácsa I. sz. bizottságának elnökévé	179
Az Angol Unitárius Egyház évi közgyűlése	116	Püspöki vizitáció	114
Az Egyházak Világtanácsának gyűlése	179	Rüsz Domokos segédlelkész kinevezése Székelyszentmiklósról	248
Az ENSZ gyermeksegély — UNICEF — alapjának ajánlása	248	Sell, Alen, a Református Világszövetség teológiai titkárának látogatása	248
Az ENSZ közgyűlésének megnyitását békeharang jelzi	179	Smith, Roy kitüntetése	116
Az ifjúság nemzetközi éve	249	Szabó Mihály homoródalmási énekevezér nyugalomba vonult	48
Az I. félévi vizsgaszesszió	47	Szakvizsga	248
A II. félévi vizsgaszesszió	115	Személyi változások	48, 116, 248
Balázs Ferenc arcképe	116	Tanévnyitás a Protestáns Teológiai Intézetben	178
Bär , Roland rotterdami katolikus püspök látogatása	248	Tanévzáró ünnepély a Protestáns Teológiai Intézetben	178
Benedek Jakab gyak. segédlelkész kinevezése Iklandra	248	Újévi fogadás	48
Egyházi Képviselő Tanács ülése	47, 114, 245	Újzelandi anglikán egyház apartheid-ellenes nyilatkozata	116
Egyházköri közgyűlések	177	UNESCO jelentése az irástudatlanságok számáról	116
Egyházközségi választások	115	Várady Zoltán lelkész kinevezése Kálnokra	116
Egyiptomi régészcsoporthoz felfedezte az „Enekek eneke” teljes szövegét	179	Zsinati Főtanács	245
Egyperces csend a békéért	49	Zwingli Ulrich születésének 500. évfordulója	48
Farkas László lelkész kinevezése Korondra	248	KÖNYVSZEMLE	
Felekezeti teológiai konferencia	115, 248	Defensio Francisci Davidis and De dualitate tractatus Francisci Davidis	50
Felvételi vizsga	178	Ferencz József: Unitárius Káté	52
Fodor Dénes korondi lelkész és Fodor Piroska énekevezér eltávóztatása	248	Gefördert und Gesegnet (Buzdítva és megáldva). Emlékkönyv Luther Márton születése 500. évfordulójára	118
Hite rősítő csendes napok	47	Hints Miklós: Festett famennyezetek, faragott kapuk Aranyosszéken	118
Juhász István dr. teológiai tanár elhunyt	179	Keyes, Ken jr.: The Hundredth Monkey (A századik majom)	250
Kiss Alpár lelkészjelölt kinevezése Barótra	116	Köváry László: Tájépek utazásai rajzokban	181
Kiss Károly lelkész kinevezése Medgyesre	116	Unitárius énekeskönyv	51
Légatusi szolgálat	115	Vita Zsigmond: Művelődés és népszolgálat	182
Lelkész beiktató Kálnokon	178	HALOTTAINK	
Lelkesi értekezlet	47, 114, 177, 247	Dr. Erdő Jánosné Daró Klára	179
Lelkesz képesítő vizsga	178	Özv. Gál Jenőné Dombi Eszter	49
Lelkesz kibúcsúzó Kálnokon	48	Máthé Sándor	249
Lelkesz nevelés	47, 115, 178, 248	Nagy Domokos	179
Lelkesztovábbképző tanfolyam	177	Szász Dénes id.	49
Marshall , George lelkész nyugalomba vonul	48		
Miklós István megyesi lelkész nyugalomba vonult	48		
Nemes Dénes kálnoki lelkész nyugalomba vonulása	48		
Niemöller , Martin elhunyt	49		

Revista
Bisericii Unitariene
din R. S. România

Journal of the
Unitarian Church
in R. S. România

XCI. CLUJ-NAPOCA • 1985/2

CUPRINSUL ● CONTENTS

9 Mai — Ziua independenței și a păcii ● May 9, the Day of Independence
and Peace 69

STUDII ● STUDIES

Dr. Árpád Szabó: Problema sinoptică ● The synoptic problem 71
Elek Benkő: Biserica veche din Avramești ● The old Church of Szentábrahám 82
Dr. János Erdő: Jacobus Palaeologus, ereticul prigunit ● Jacobus Palaeologus
the Persecuted Heretic 87
Dr. Lajos Kovács: Raport privind vizita în Statele Unite ale Americii în
perioada 6—26 iunie ● Report of the Visit in United States between
June 6 and 26 100

LUCRĂRI OMILETICE ● SERMONS

Dénes Bencző: Triumful de Rusalii ● The Victory of Pentecost 103
Ferenc Szász: Nimeni nu are dragoste mai mare (1—3) ● There is no greater
Love than this 105
József Kászoni: Să facem bine ● Let us do good 113
Károly Kiss și Mózes Kedei: Schițe de predici ● Sermon Sketches 115

VIATA BISERICESCA ȘI ȘTIRI ● CHURCH LIFE-NEWS 124

RECENZII ● BOOK REVIEWS 130

Colectivul de redacție ● Editors

Președintele și redactor responsabil: dr. Lajos Kovács episcop. Membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó, Dezső Szabó (redactori), György András și Lőrinc Mikó

Redacție ● Editorial Office

3400 Cluj-Napoca, B-dul Lenin nr. 9. R. S. România. Tel: 1 52 71

